

A kérdések is „felnőnek”? Kérdések beszéddallama 7–18 évesek beszédében

Tóth Andrea

Eötvös Loránd Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Alkalmazott nyelvészet alprogram
tothandii@gmail.com

A kérdések vizsgálata mindig is központi szerepet töltött be a nyelvben. A nyelvészeti tárgyú kutatásokban főként prozódiai, szintaktikai, szemantikai, logikai, pragmatikai és pszicholingvisztikai szempontból elemzik őket (pl. Gósy 1993; Kiefer 2000). A kutatók egyetértenek abban, hogy a kérdő megnyilatkozások azonosítható szintaktikai szerkezettel, sajátos prozodiával és szemantikai tartalommal rendelkeznek – betöltött funkciójuktól függetlenül (Markó 2015). Felnőtt beszélőkkel végzett kutatásában Markó (2007) közel 200 kérdést elemzett. Eredményei szerint a spontán beszédben megjelenő kérdések sokszínűbbek voltak a felolvasott társaiknál: változatosabb f0-modulációval és hangközzel valósultak meg. Társalgások további elemzésekor Markó (2015) a kérdő megnyilatkozások 20-30%-ban adatolt a szakirodalom által elvárttól eltérő realizációkat, főként a férfiak beszédében. Célzottan a kérdések beszéddallamának vizsgálatával a gyermeknyelvben eddig kis számú elemzésben foglalkoztak (pl. Patel–Grigos 2006). A jelen kutatás egy korábbi kibővítése, célja az egyes beszédmódokban (dialógusban, képleírásban és felolvasásban) megjelenő kérdések dallambeli sajátosságainak vizsgálata 7–18 éves korban (60 beszélő bevonásával). Az elemzés a nem, az életkor és a beszédmód szerepét tárgyalja, de érintőlegesen kitér a glottalizáció előfordulására is. A széles életkori spektrum lehetőséget ad az anyanyelv-elsajátítás során végbemenő változások végigkövetésére. Hipotéziseim szerint: 1. a spontán beszédben gyakoribbak a prototipikustól eltérő realizációk, mint a felolvasásban; 2. az életkor előrehaladtával nő a prototipikusan megvalósuló kérdések száma; 3. a kérdések hangközértékeiben a nemek között eltérések mérhetőek. A kutatás eredményei hozzájárulhatnak a nembeli sajátosságok beszédbeli megjelenésének megismeréséhez, illetve a gyermekkori beszéd szupraszegmentális jellemzéséhez.

Irodalom

- Gósy Mária 1993. A kiegészítendő kérdések felismerésének sajátosságai. *Magyar Nyelv* 89. 413–424.
- Kiefer Ferenc 2000. *Jelentélemélet*. Corvina Kiadó, Budapest.
- Markó Alexandra 2007. Kérdő funkciójú hanglejtésformák a spontán beszédben. *Beszédkutatás* 2007. 59–74.
- Markó Alexandra 2015. A spontán beszéd prozódiai szerkezete - Időzítés és beszéddallam. *Nyelvtudományi Értekezések* 166. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Patel, Rupal – Grigos, Maria I. 2006. Acoustic characterization of the question-statement contrast in 4, 7, and 11 year-old children. *Speech Communication* 48. 1308–1318.